

1961. X. 6.

Kedves Miklós,

Utolsó, idilli találkozásunk óta tündököm azon, hogy megírjam-e ezt a levelet. Végülis azért szánom rá magam, mert meg szeretném mondani: még a smaszerektől sem türtem soha el azt a hangot, amelyet velem szemben használtál. Békéscsi aggályalddal - noha nem volna túl nehéz - nem kívánok vitába szállni. Azt sem firtatom, hogy mi-féle morális földindulás hívta őket hétfőtől szerdáig életre. A történetek után abba a komikus helyzetbe sem akarok magam előtt kerülni, hogy folytassam veled az Irodalomtörténeti Intézetben megkezdett épületes vitát a bátorság kategóriájáról. Csupán azt szeretném leszögezni, hogy úgy jártál el velem, ahogyan nem teljes jogú állampolgárokkal szokás. Sokféleképpen lehet nem leküzölni valamit. Azoknak a változatos módszereknek, amelyeket te alkalmaztál, volt egy közös jellemvonásuk: még ezzel sem törődtek, hogy át lehet-e látni rajtuk vagy sem. Ezt magamra nézve megalázonak éreztem. Végül a nyilvános megszégyenítés valamiféle enyhébb válfajához isz folyamodtál. Nem tudom, hogyan indokoltad magad előtt mindezt - én mindenesetre eljárásodat méltatlannak és szármalmasnak tartom.

Tegnapelőtt még vissza akartam kérni a recenziómat, de aztán arra gondoltam, hogy miért én oldjam meg súlyos erkölcsi dilemmádat? Ha ez a levél jó indokot fog szolgáltatni arra, hogy magadtól megoldd, ám legyen. A magam részéről továbbra is várok a közlésre, amíg a végleges visszautasításról nem kapok értesítést.

Tisztelettel

Kedves Pista,

engedd meg, hogy hozzám irt leveledre viszatérjek. Szeretném még egyszer leszögezni félreérthetetlenül és világosan az alapszituációt: te, miután szabadlábra kerültél, vissza akarsz kapcsolódni az irodalmi életbe. Csaknem mindenkitől aki ilyen helyzetben van, az irodalompolitika - és így, mi szerkesztők is - ha nem is az önkritikának, de az egyetértésnek, a rendszerrel való együttthaladásnak valamiféle szándékát, a politika általános vállalását várjuk el. Erre Te eddig semmi jelet sem adtál. Más kérdés az, hogy ugyanakkor helyes a számodra rendszeres jövedelmen alapuló megélhetést biztosítani. Ezért tettem meg én is mindent, hogy ilyesmihez jussál és ezért tartom helyesnek, hogy ez az ügy alapján kedvezően rendeződött.

Te egy harmadik dolgot akartál: nem-kiállítás jellegű, hanem alapjában semleges mondanivalóju művekkel, írásokkal megjelenni az irodalmi sajtóban, mintegy a "hátsókapun" visszajutni. Bár ezt a magam részéről egyáltalán nem tartom valami bátor, egyenes, "erkölcsös" dolognak, hajlandónak mutatkoztam arra, hogy saját felelősségemre egy kis kritikát leközljek. Erre sem pozitív, sem negatív irányban semmilyen felhatalmazást, tilalmat, vétőt nem kaptam. Utólag azonban úgy láttam helyesnek, hogy még ezzel is várjunk, addig, amíg Zelk Zoltán, aki tekintélyesebb és korosabb is, mint Te és ha nem is önkritikus, de a ma problémáit mélyen átérző, azokban vívódó, azokat feloldó verseket irt, meg nem jelenhetik nálunk; Különbben ezt a kérdést is szerkesztőségem kollektívája vetette fel így, s igazuk volt. Ezt közöltem Veled szerkesztőségünk titkársági szobájában, azt hiszem semmilyen különösebben megalázó módon, sőt azt hiszem, barát i kedvességgel. Szerkesztőségünkben nincs olyan "szigoruan bizalmas" légkör, hogy ilyesmit külön, négy szemközt kelljen megmondani.

Ami levelednek többi, invektiva-szerű részleteit illeti: nagyon sajnálom, hogy még mindig benne ragadsz az 1956 előtti terminológiában, amikor a kommunistákat ~~kezes~~ erkölcsteleneknek, s mindenkit, aki bármilyen indokból antikommunista volt, erkölcsösnek. E terminológia alapján beszélsz Te most "erkölcsi dilemmá"-ról, "méltatlan viselkedésről". Nem akarok most erkölcsről elvont vitát folytatni Veled; az az értésem, hogy a "hátsó lépcső" politikájának makacs, kérlelhetetlen követése, az önmagaddal való nem kellő szembenézés, a tévedésekkel való leszámolás hiánya - Téged vitt méltatlan helyzetbe.

Öszintén kívánom a Te érdekeben is, hogy ezekben a kérdésekben végre megállapodásra juss önmagaddal és foglalj egyértelmű álláspontot. Próbálj meg ne csak másokkal, hanem önmagaddal is hadakozni.

Baráti üdvözléttel:

Szabolcsi Miklós
/Szabolcsi Miklós/